

Jaume Clarà i Arisa

**L'OBRA CÍVICA
DEL TENOR FRANCESC VIÑAS**

**CENT ANYS DE LA FESTA
DE L'ARBRE FRUITER
(1904-2003)**

Pròleg de Maria Àngels Petit i Mendizàbal

Ajuntament de Moià
Publicacions de l'Abadia de Montserrat
2004

ÍNDEX GENERAL

Pròleg, per <i>Maria Àngels Petit i Mendizàbal</i>	7
Introducció	13

PRIMERA PART: 1904 – 1936

1. MOIÀ A PRINCIPIS DEL SEGLE XX	21
1.1. Agricultura o indústria?	21
1.2. Vida associativa	30
1.3. Vida política municipal	33
2. IDEES I OBJECTIUS	41
2.1. Francesc Viñas, el fundador	41
2.1.1. Existència prèvia de la Festa de l'Arbre .. Relacions entre la Festa de l'Arbre i la Festa de l'Arbre Fruiter	50
2.1.2. Regeneracionisme i catalanisme: ideologia política de Francesc Viñas	63
2.1.3. El noucentisme	70
2.1.4. El pensament del bisbe Torras i Bages ..	75
2.2. Dicotomia d'objectius: millorament cívic i moral/ progrés econòmic i foment de la pau social	78

3. INICIATIVES A L'ENTORN DE LA FESTA	85
3.1. Foment de la plantació d'arbres fruiters	85
3.1.1. Premis a la plantació d'arbres fruiters ...	86
3.1.2. Altres iniciatives	92
3.1.3. Resultats	98
3.2. Educació en el respecte als arbres fruiters	100
3.2.1. Els primers anys: insistència en l'aspecte legal	101
3.2.2. Els infants, l'aposta de futur: creació de les agrupacions de nois	108
3.2.3. Les noies en la Festa de l'Arbre Fruiter ..	121
3.3. Homenatge a la Vellesa i Premi a la Virtut	124
3.3.1. L'Homenatge a la Vellesa	124
3.3.2. El Premi a la Virtut	130
3.4. El Sindicat Agrícola i Caixa Rural i d'Estalvis .	131
3.4.1. Els socis	133
3.4.2. Serveis oferts pel Sindicat	137
Compra-venda i serveis cooperatius: els adobs minerals	138
Foment de la ramaderia	141
Activitat formativa	143
Caixa Rural i d'Estalvis	145
3.4.3. El Sindicat com a grup de pressió	147
3.4.4. El local del Sindicat	151
3.4.5. Les relacions Lliga-Sindicat	152
4. ORGANITZACIÓ I CELEBRACIÓ DE LA FESTA DE L'ARBRE FRUITER	155
4.1. Les grans Festes de l'Arbre Fruiter de 1905 i 1906	155
4.1.1. L'Himne de l'Arbre Fruiter	156
4.1.2. Les cavalcades en honor de l'art de la terra	161
4.2. Les Festes íntimes (1907-1919)	165
4.2.1. Festes íntimes amb certa grandiositat (1907-1908)	166
4.2.2. La Setmana Tràgica marca la Festa de 1909	172

4.2.3. Quatre edicions més sense Francesc Viñas (1910-1913)	175
4.2.4. De la desvinculació comptable del Sindicat a la desaparició de la Lliga (1914-1919)	179
4.3. Els primers anys de la Festa municipalitzada (1920-1923)	189
4.3.1. Festa de 1920 amb cavalcada agrícola ...	191
4.3.2. La dissidència del Casino (1921-1922) ...	193
4.3.3. Creació del Patronat i retorn de Francesc Viñas (1923)	197
4.4. La Festa de l'Arbre Fruiter durant la dictadura de Primo de Rivera (1924-1930)	200
4.4.1. El president de la Mancomunitat a la Festa de l'Arbre Fruiter (1924)	206
4.4.2. Dos anys amb escenaris inèdits (1925-1926)	208
4.4.3. Lloances i oposicions al general Barrera (1927)	209
4.4.4. Dos anys sense gaire transcendència (1928-1929)	211
4.4.5. El vint-i-cinquè aniversari de la Festa (1930)	212
4.5. La Festa de l'Arbre Fruiter durant la Segona República (1931-1936)	216
4.5.1. Una Festa de transició (1931)	220
4.5.2. Polarització política en la darrera Festa organitzada per Francesc Viñas (1932) ..	221
4.5.3. La mort de Francesc Viñas manté la unitat (1933)	232
4.5.4. La Festa, de nou organitzada per la Lliga Defensa de l'Arbre Fruiter (1934)	240
4.5.5. Ossorio y Gallardo presideix per segona vegada la Festa (1935)	248
4.5.6. Una Festa avortada per l'alçament militar (1936)	253
5. LA FESTA DE L'ARBRE FRUITER FORA DE MOIÀ	259
5.1. Al ressò de les cavalcades agrícoles (1905-1907)	260

5.2. L'època de màxima expansió (1914-1920)	264
5.3. Santa Coloma de Gramenet, Barcelona i Manlleu, les tres principals iniciatives dels anys vint i trenta	273
6. 1936, VALORACIÓ D'UN FINAL D'ETAPA	281

SEGONA PART: 1939-1978

7. MOIÀ DURANT EL FRANQUISME: QUATRE APUNTS DE LA VIDA POLÍTICA, SOCIAL I ECONÒMICA	287
8. RECUPERACIÓ I PERVIVÈNCIA DE LA FESTA DE L'ARBRE FRUITER	301
8.1. Canvis i continuïtats	305
8.1.1. L'activitat formativa: crisi i desaparició de les «l·ligues»	305
8.1.2. L'activitat reforestadora, alternativa als arbres fruiters?	315
8.1.3. L'Homenatge a la Vellea, puntal de la Festa de l'Arbre Fruiter?	320
8.1.4. Joan Salvatella i el Patronat Provincial de la Festa de l'Arbre	327
8.1.5. Introducció d'elements religiosos	333
8.1.6. La Lliga Defensa de l'Arbre Fruiter: inexistència, recuperació i oficialització	335
8.2. La celebració de la Festa de l'Arbre Fruiter	339
8.2.1. Estructura de la Festa	339
8.2.2. Els presidents de la Festa	342
8.2.3. La celebració del cinquantenari (1954) ..	345
8.2.4. Centenari del naixement de Francesc Viñas (1963)	351
8.3. Lloances, crítiques i propostes de canvi: La Tosca i l'enquesta de 1967	355

L'OBRA CÍVICA DEL TENOR FRANCESC VIÑAS	441
TERCERA PART: 1979-2003	
9. MOIÀ, 1979-2003: BREU PERSPECTIVA DEL DARRER QUART DE SEGLE	363
10. LA FESTA DE L'ARBRE FRUITER AMB ELS AJUNTAMENTS DEMOCRÀTICS	369
10.1. Separació de l'Homenatge a la Vellesa?	370
10.2. Nou reglament de la Lliga Defensa de l'Arbre Fruiter (1984)	372
10.3. L'intent de reforma de la Festa de 1988	375
10.4. Les reformes parcials posteriors a 1988	382
10.5. La celebració de la Festa de l'Arbre Fruiter ..	384
10.5.1. Estructura de la Festa	384
10.5.2. Els presidents de la Festa	387
10.6. La renovació, tema de debat: l'enquesta de La Tosca de 1998	389
11. LA RENOVACIÓ: UNA OPINIÓ PERSONAL	393
APÈNDIXS	399
1. Composició dels òrgans responsables de la Festa de l'Arbre Fruiter	399
2. Presidents de la Festa de l'Arbre Fruiter de Moià (1905-2003)	410
BIBLIOGRAFIA I FONDS D'ARXIU	415
Índex onomàstic i toponímic	423

PRÒLEG

Al meu entendre, la figura de Francesc Viñas i Dordal és encara una gran desconeguda. Si repassem la bibliografia sobre la història de l'òpera a casa nostra veurem com es repeteixen una vegada i una altra les mateixes afirmacions. Viñas fou un tenor wagnerià, el gran tenor wagnerià del nostre país. Crec que aquesta és una veritat a mitges. El mateix passa quan es parla —molt poques vegades en àmbits no moianesos— de la seva obra cívica i social: Viñas fou el fundador de la Festa de l'Arbre Fruiter. No es transcendeix ni s'analitza quin fou el seu pensament polític, el seu tarannà en matèria social. Des de fora sembla com si la Festa de l'Arbre Fruiter hagués nascut filla d'una dèria personal produïda per records infantils d'arrel camperola. Res més lluny de la realitat.

Darrerament el personatge de Francesc Viñas, desconegut per la majoria dels catalans, ha estat tractat pels mitjans de comunicació escrits (G. Sinca, «La força secreta del tenor Viñas», en *El País* 08/01/04) i audiovisuals (dins la sèrie biogràfica *El meu avi* de TVC, programa emès el 22/01/04). En ambdues ocasions s'ha repetit una altra vegada la versió i la visió «oficial» del personatge, a partir de la biografia «autoritzada» escrita per l'amic del tenor, el bibliotecari romà

Luigi de Gregori. Amb això no vull dir que aquesta biografia, plena d'anècdotes i enaltidora, no sigui d'utilitat per a la historiografia; si més no com a punt de partença, hi podem trobar informacions gens negligibles. Si llegim amb atenció el llibre, editat després de la mort del tenor, veurem com s'hi entrelluquen aspectes que ens fan pensar en una trajectòria molt menys plana i lluent com un mirall del que s'ha transmès; en una biografia polièdrica, més «humana», infinitament més interessant.

Ja fa uns anys vaig escriure un breu article que posava l'accent en les meves discrepàncies respecte a la visió unànime sobre el tenor Viñas. En aquest treball parlava especialment del seu pensament noucentista i d'una carrera operística menys modernista (llegeixi's wagneriana) del que sempre s'ha dit. L'article acabava dient: «Francesc Viñas roman a finals del segle xx una figura indiscutida de l'operística mundial i un home estimat per tots aquells qui el recorden, i especialment pels seus convilatans moianesos. No obstant això, crida l'atenció la manca d'estudis sobre un personatge de trajectòria vital important i de pensament propi. Aquest breu article no vol fer altra cosa que encetar el debat sobre un seguit d'aspectes que només s'apunten, i esperonar-ne la investigació històrica i artística» (*Modilianum*, desembre 1996, p. 77).

M'agradaria pensar que el guant llençat en aquell moment fou recollit per Jaume Clarà i que les meves paraules l'abocaren a escriure aquest llibre. Però sé que això no fou així. Ja llavors, i àdhuc abans, ell i jo havíem parlat moltes vegades de la figura d'en Viñas, el moianès que, de sempre, més m'ha captivat. En aquestes converses jo em decantava cap a aspectes relacionats amb l'òpera —una afecció que porto arrelada— i en Jaume Clarà estirava cap als temes que voltaven entorn de la seva obra cívica i la relació d'aquesta amb l'economia, la política i la societat moianesa contemporànies. Penso que els intercanvis d'opinions que sobre Viñas hem tingut en Clarà i jo han estat d'allò més saborosos.

La publicació de *L'obra cívica del tenor Francesc Viñas: cent anys de la Festa de l'Arbre Fruiter (1904-2003)* s'ha fet coincidir encertadament amb el centenari de la fundació de la Lliga Defensa de l'Arbre Fruiter que commemorarem enguany. Em sento honorada de tenir l'oportunitat de presentar-la. Es tracta d'una obra de gran volada, deguda —no podia ser d'una altra manera— a la ploma de l'historiador i bibliotecari moianès Jaume Clarà. Hi trobareu elements de gran interès sobre la biografia de Viñas, sobre la seva manera de ser i de fer, el seu caràcter, a voltes encès d'altres pragmàtic, sobre el seu pensament polític, ètic i moral.

El llibre no es queda, però, en una biografia particular de Viñas o, millor dit, en una part del que fou el seu recorregut vital; ben al contrari, veurem com Clarà dibuixa esplèndidament el complex panorama del que ha estat la història de Moià durant el segle xx. La gran virtut del que s'anomena «història local» és fer-nos veure com, a partir d'un tema localitzat en un indret i suposadament de poca importància, es pot confegir un fresc viu i innovador de transcendència superior. Aquest llibre és un magnífic exemple del que ha de ser un estudi d'història local. L'autor ha aconseguit que, un cop llegit el llibre, ens quedin ganes de voler saber més coses sobre la història del Moià del segle xx. Em consta que en Jaume Clarà seguirà estirant els fils d'aquells cabdells inesperats, sorgits d'una minuciosa i exhaustiva recerca en les hemeroteques i els arxius. Aquesta feina apassiona l'historiador i en treu un suc important gràcies a la seva doble formació.

L'obra cívica de Francesc Viñas i, més concretament el seu aparador, la Festa de l'Arbre Fruiter, des dels inicis i al llarg de la trajectòria de cent anys ha tingut un desenvolupament atzarós i canviant —una festa que va néixer durant la monarquia d'Alfons XIII, continuà en les dictadures de Primo de Rivera i Berenguer, visqué moments esplèndids en el temps breu de la Segona República i la Generalitat restaurada, es deturà només els tres anys de la guerra civil (1936-

1938), es restablí l'any 1939, tot surant sota el franquisme i la transició política fins a arribar a l'actualitat—, amb detractors i enfervorides adhesions. No podia ser d'altra manera en un espai de temps tan gran en el qual la nostra societat ha fet canvis enormes. Aquells qui en lloaven determinats valors a les primeries del segle xx, s'hi giraven d'esquena a finals dels anys vint i principis dels trenta per motius personals o de classe; després, durant la Segona República, es capgiraven els conceptes i les intencions, i encara més durant els anys del franquisme. En aquest llibre llegirem quina fou la desfilada dels amors i els desamors, per qüestions banals o importants, endinsades en les fondes arrels de les tensions que envoltaren el poder de cada moment: el caciquisme, l'església, l'ajuntament, els grups polítics emergents, les personalitats individuals. I, per damunt, la figura del fundador, Francesc Viñas, versàtil amb els poders de l'Estat i de Catalunya, però d'una rectitud que ratllava la intransigència de les dèries pròpies quan «negociava» amb els poders locals. La creació del Sindicat Agrícola i de la Caixa Rural i d'Estalvis aixecarà polseguera i acabarà naufragant en la fallida de 1929 i les convulsions de classe dels anys trenta.

Un cop mort Viñas, es produeix una revifalla de la Lliga Defensa de l'Arbre Fruiter a l'ombra del seu record. Després, la Lliga es dissol en el marasme del franquisme, la Festa perd empena i sobreviu sota el paraigua de la Caixa de Pensions i l'Homenatge a la Vellesa. Després tot torna a canviar..., canviar? La Festa, nascuda per la voluntat d'un home, aviat esdevingué «oficial», cada cop més oficial i menys participativa. Com es pot explicar la seva perdurabilitat fins avui? Per la forta petjada social i emocional deixada pel tenor Viñas? En Jaume Clarà s'ho planteja i fa les seves propostes personals.

Qui més qui menys a Moià tothom en té una opinió. Ara, com sempre, la Festa continua amb els seus detractors i els seus incondicionals; aquells qui la volen igual, reformada o desapareguda. Ara, que en commemorem el seu centenari,

serà el moment de parlar-ne. El llibre que teniu a les mans us donarà les claus del que ha estat i del que ha representat; potser així comprendrem millor el que és i el que hauria de representar.

MARIA ÀNGELS PETIT I MENDIZÀBAL
professora de la Universitat de Barcelona